

Grund- og nærhedsnotat

Folketingets Europaudvalg
Folketinget
Christiansborg
1240 København K

Rådets henstilling om en europæisk ramme for at tiltrække og fastholde forsknings-, innovations- og iværksættertalenter i Europa KOM (2023) 436

Uddannelses- og
Forskningsministeriet

Børsgade 4
Postboks 2135
1015 København K
Tel. 3392 9700

www.ufm.dk

CVR-nr. 1680 5408

1. Resumé

Europa-Kommissionen offentliggjorde sit forslag til rådshenstilling om en europæisk ramme for at tiltrække og fastholde forsknings-, innovations- og iværksættertalenter i Europa den 13. juli 2023. Henstillingen har til formål at imødekomme udfordringer i forhold til at tiltrække forskere og skabe bæredygtige forskerkarrierer, balanceret udveksling af forskningstalenter samt international, tværfaglig og tværsektoriel mobilitet.

Regeringen støtter formålet med henstillingen, som anbefaler EU's medlemsstater at arbejde for bedre rammer for at fastholde europæiske forskere og gøre Europa til en attraktiv destination for udenlandske forskningstalenter. Samtidig lægger regeringen vægt på, at der er tale om et område med national kompetence, som medlemsstaterne selv har ansvar for at forvalte.

2. Baggrund

Europa-Kommissionen offentliggjorde sit forslag til rådshenstilling om en europæisk ramme for at tiltrække og fastholde forsknings-, innovations- og iværksættertalenter i Europa den 13. juli 2023. Forslaget er oversendt til Rådet i dansk sprogversion den 8. august 2023. Forslaget er fremsat med hjemmel i TEUF, artikel 182 stk. 5 og 292. En henstilling er ikke juridisk bindende.

På områderne for forskning, teknologisk udvikling og rummet har Unionen kompetence til at gennemføre tiltag, dog således at udøvelsen af denne kompetence ikke kan føre til, at medlemsstaterne forhindres i at udøve deres kompetence, jf. EUF, artikel 4, stk. 3. Med henblik på at nå målene om det Europæiske Forskningsrum med fri bevægelighed for forskere kan Europa-Kommissionen foreslå aktioner, som supplerer de aktioner, der iværksættes i medlemsstaterne jf. TEUF, artikel 180.

Forslag til henstillingen har til formål at imødekomme betænkeligheder fra Europa-Kommissionen og Rådet i forhold til attraktive og bæredygtige forskerkarrierer, balanceret udveksling af talenter samt international, tværfaglig og tværsektoriel mobilitet. Derudover sigter henstillingen mod at gennemføre et af de forventede

resultater i den politiske dagsorden for Det Europæiske Forskningsrum jf. TEUF, artikel 179, stk. 1, navnlig udviklingen af en europæisk ramme for forskerkarrierer.

Europa-Kommissionen fremhæver, at der siden lanceringen af Det Europæiske Forskningsrum i 2000 er gjort betydelige fremskridt for forskere. Der er dog stadig udestående spørgsmål, som kræver mere målrettede og effektive foranstaltninger. Tiltrækning og fastholdelse af forskere i EU er adresseret i Europa-Kommissionens meddelelse om et nyt Europæisk Forskningsrum fra 2000 (COM(2000) 6 final) og er siden behandlet ved Rådets konklusioner fra maj 2021, hvor behovet for en mere koordineret indsats på europæisk plan blev fremhævet.

3. Formål og indhold

Formålet med forslaget til henstillingen er at imødekomme udfordringer i forhold til attraktive og bæredygtige forskerkarrierer, afbalanceret udveksling af talenter og international, tværfaglig og tværsektoriel mobilitet. Målet er at fastholde europæiske forskere og gøre Europa til en attraktiv destination for udenlandske forskerstalenter.

Europa-Kommissionen foreslår, at der anvendes en fælles definition af en "forsker" for bedre anerkendelse af erhvervet i Europa. Det præciseres også, at forskere kan ansættes i en række forskellige forskningserhverv i alle relevante sektorer, herunder den akademiske verden, erhvervslivet, den offentlige forvaltning og den almennyttige sektor. Henstillingen anbefaler medlemsstaterne, at de anerkender forskningserhverv uanset ansættelsessted og sektor. Dette skal understøtte sammenlignelighed af forskerkarrierer på tværs af medlemsstater, sektorer og institutioner. I denne sammenhæng opfordres medlemsstaterne til at indføre nye versioner og ajourføre den europæiske klassifikation af færdigheder, kompetencer, kvalifikationer og erhverv (ESCO).

Medlemsstaterne opfordres til at forbedre og fremme ansættelses- og arbejdsvilkårene og sikre balance mellem arbejdsliv og privatliv, herunder bl.a. ved overholdelse af kollektive overenskomster. Derudover anbefales medlemsstaterne at bekæmpe usikre ansættelsesforhold, blandt andet ved at begrænse tidsbegrænsede kontrakter og fremme mere bæredygtige finansieringsmekanismer for forskningsorganisationer. Elementer, som Europa-Kommissionen vurderer, er et grundlæggende vilkår ift. at gøre forskerkarriere mere attraktive.

I forhold til støtte af forskere, der er i starten af deres forskerkarriere, anbefaler Europa-Kommissionen en række foranstaltninger:

1. give ph.d.-studerende de arbejdsvilkår og socialsikringsrettigheder, der gælder for forskere i andre karrierefaser samt en passende løn,
2. fremme anvendelse af og støtte til incitamenter for forskere, der er på et tidligt trin i deres karriere,
3. udbygge arbejdsgivernes anvendelse af og støtte til incitamenter til ansættelse af forskere i alle sektorer, navnlig permanent eller tidsbegrænsede kontrakter,
4. fremme og værdsætte inter-institutionel, tværsektoriel, tværfaglig og geografisk mobilitet, herunder virtuel mobilitet,

5. styrke samarbejde mellem videregående uddannelsesinstitutioner, forskningsbidragsydere og andre relevante aktører i økosystemet, navnlig industrien og virksomheder mhp. kvalifikationsbehov for kompetenceudvikling.

Medlemsstaterne anbefales desuden at træffe passende foranstaltning til at sikre, at ph.d.-uddannelsen tilpasses til overførelsesbare karrierer i alle relevante sektorer. I denne forbindelse opfordres medlemsstaterne til at styrke forskernes færdigheder, navnlig tværfaglige kvalifikationer, ved at gøre brug af den europæiske kompetenceramme for forskere (ResearchComp).

For at fremme højt kvalificerede og modstandsdygtige forskningstalenter, der kan bidrage til Europas genopretning og konkurrencefordele, opfordres medlemsstaterne til at dyrke en innovations- og iværksættertankegang hos forskere. Særlig vægt bør ifølge forslaget til henstilling lægges på at fremme kvindelige iværksættere i universitetsmiljøerne. Førnævnte indebærer stærkere bånd mellem den akademiske verden og industrien og en iværksætter- og innovationskultur med talenter.

I henstillingen opfordres Europa-Kommissionen til at træffe en række foranstaltninger i forbindelse med udvikling af initiativer, der fremmer udveksling af talenter på tværs af sektorer:

- støtte gensidig læring mellem medlemsstaterne på grundlag af modeller for tværsektorielle mobilitetsordninger, der er udarbejdet af Europa-Kommissionen,
- styrke de tværsektorielle mobilitetskomponenter i de eksisterende instrumenter for at fremme forskeres mobilitet og om nødvendigt supplere dem med nye instrumenter,
- skabe opmærksomhed omkring tværsektorielle mobilitetsordninger via en talentplatform under Det Europæiske Forskningsrum.

Europa-Kommissionen anbefaler medlemsstaterne at fremme tværsektoriel mobilitet og alle andre former for mobilitet og bidrage til, at forskere kan oprette nystartede virksomheder. Medlemsstaterne opfordres i denne forbindelse til at fremme og støtte vurdering og belønning af de forskellige karriereforløb for at sikre, at der tages tilstrækkeligt hensyn til deres merværdi i forbindelse med ansættelse, karriereudvikling og vurdering af forskere.

For at skabe en balanceret udveksling af talenter henstilles det til medlemsstaterne at træffe foranstaltninger mhp. at skabe gunstige, attraktive og konkurrencedygtige betingelser for gennemførelse af forsknings- og innovationsaktiviteter i udlandet, og som kan bringes tilbage til oprindelseslandet. Europa-Kommissionen henstiller til at træffe en række foranstaltninger, som skal medvirke til en balanceret udveksling af talenter:

- støtte til gensidig læring for medlemsstaterne med henblik på at reformere deres forsknings- og innovationssystemer,
- overvåge mobilitetsstrømme gennem et interaktivt kort over talentudveksling,

- styrke tværnationale forbindelser med videnskabelige diasporasamfund samt tredjelande og gøre det lettere at tiltrække forskningstalenter, men ligeledes gøre det attraktivt for forskere at vende retur til deres oprindelige institution,
- fremme en balanceret udveksling af forskere på EU-plan ved at styrke en kvalificeret arbejdsstyrke gennem uddannede og entreprenante forskere og innovatorer.

Ifølge henstillingen bør Europa-Kommissionen og medlemsstaterne yde støtte til gennemførelse og videreudvikling af eksisterende og nye værktøjer til støtte for forskerkarrierer (f.eks. EURAXESS, RESAVER, ResearchComp). De vil alle indgå i den kommende talentplatform under det Europæiske Forskningsrum, som vil fungere som en one-stop-shop for forskere, der også yder støtte til forskningsorganisationer.

Det henstilles til medlemsstaterne at anerkende betydningen af godkendelse og gennemførelse af chartret, kodeks for forskere og det nye charter for forskere. Et nyt charter for forskere vil således erstatte chartret og kodeks for forskere fra 2005 og støtte tilvejebringelsen af gode arbejdsvilkår og forskningsmiljøer i relevante organisationer.

Endelig anbefales medlemsstaterne og Europa-Kommissionen at monitorere forskerkarrierer i EU og gennemførelsen af henstillingen gennem et særligt observatorium for forskerkarrierer, som indsamler information baseret på indikatorer vedr. forskellige aspekter, der er omfattet. Interessenter og politiske beslutningstagere på nationalt og europæisk plan vil på grundlag af disse data kunne træffe evidensbaserede foranstaltninger.

4. Europa-Parlamentets udtalelser

Europa-Parlamentet skal ikke høres.

5. Nærhedsprincippet

Der er tale om et forslag til en rådshenstilling, som ikke er juridisk bindende. Medlemsstaternes forpligtelser er således ikke bindende, og hver medlemsstat vælger selv sin tilgang.

6. Gældende dansk ret

Forslaget til rådshenstilling medfører i sig selv ingen konsekvenser for dansk ret.

7. Konsekvenser

Lovgivningsmæssige konsekvenser

Henstillingen har ikke i sig selv lovgivningsmæssige konsekvenser.

Økonomiske konsekvenser

Henstillingen har ikke i sig selv statsfinansielle, samfundsøkonomiske eller erhvervsøkonomiske konsekvenser. I det omfang henstillingen senere udmøntes i konkrete initiativer, vil det skulle vurderes, om det vil medføre statsfinansielle, samfundsøkonomiske eller erhvervsøkonomiske konsekvenser.

Andre konsekvenser

Henstillingen skønnes ikke i sig selv at medføre administrative konsekvenser for Danmark. I det omfang henstillingen senere udmøntes i konkrete initiativer på de videregående uddannelsesinstitutioner, vil det skulle vurderes, hvorvidt og i hvilke omgang, at det vil medføre administrative konsekvenser fsva. indsamling af data.

8. Høring

Forslaget til rådshenstilling blev sendt i skriftlig høring i EU-specialudvalget vedr. forskning den 1. august 2023. Der indkom ingen høringssvar.

9. Generelle forventninger til andre landes holdninger

Det foreliggende udkast til henstilling vurderes af en række medlemslande, som værende relativt præskriptiv i sin ordlyd i lyset af den nationale kompetence på uddannelses- og beskæftigelsesområdet og den institutionelle autonomi. Endelig har en række medlemslande rejst en bekymring i forhold til den mulige administrative byrde ift. indsamling af data.

10. Regeringens foreløbige generelle holdning

Regeringen vurderer, at den fortsatte udvikling af forskerkarrierer er et væsentligt aspekt af det Europæiske Forskningsrum.

Regeringen støtter formålet med henstillingen, som anbefaler EU's medlemslande at arbejde for bedre rammer for at fastholde europæiske forskere og gøre Europa til en attraktiv destination for udenlandske talenter

Regeringen lægger dog samtidig vægt på, at den nationale kompetence på området respekteres ligesom de videregående uddannelsesinstitutioners autonomi.

11. Tidligere forelæggelser for Folketingets Europaudvalg

Sagen har ikke tidligere været forelagt Folketingets Europaudvalg.